

Simona Moličnik

»SMISEL JE NABOJ V TEČAJIH SVETA ...«

V spomin na Boruta Loparnika

Vstop dr. Boruta Loparnika v sedemdeseto jesen (2004) je ponudil priložnost, da skozi njegov literarno-muzikološki izraz spoznam cenjenega kolega, sodelavca, ki me je povabil v svoj delovni krog in s katerim sem dotlej že desetletje preživljala delovni čas v medetaži tretjega in četrtega nadstropja Narodne in univerzitetne knjižnice, kjer smo tedaj pod njegovim vodstvom skrbeli za bogati fond Glasbene zbirke. Naslovne besede, objavljene v članku *Plaidoyer za neznanca*, ob stoletnici rojstva Marija Kogoja (Trst, Glasbena matica 1992), so zarezale v srž njegove biti. Ko so bile ponovno izrečene lani ob podelitvi Mantuanijeve nagrade za življenjsko delo, so – če se izrazim svetopisemsko – postale *meso*. Slovesnost, kakršnih Borut Loparnik sicer ni maral, ga je nagovorila tako iskreno, da je v pogovoru s kolegom in prijateljem mag. Tomažem Faganelom odstrl doslej neznane trenutke svojih zgodnjih mladostnih dni. Natanko teden dni zatem (15. novembra 2018) se je Borut Loparnik, rojen 5. septembra 1934, povzpел k »naboju v tečajih sveta«.

Boruta Loparnika sem doživljala kot strokovnega očeta, sčasoma vse bolj tudi kot kolega in sodelavca. Spomin nanj tako vzbuja izrazito oseben, a globoko iskren pogled. Sodil je v generacijo graditeljev muzikologije na Slovenskem, v »ekipo«, ki je dobesedno živela za stroko. Poklicna pot ga prvenstveno ni ponesla v znanost, čeprav je konstantno raziskoval, pisal in objavljaj prispevke v znanstvenih revijah, kot sta *Muzikološki zbornik* in *Zvuk*, pa tudi v zbornikih drugih humanističnih disciplin. Njegov višji poklicni cilj pa je bilo uresničenje strokovnih postulatov na drugih področjih družbenega življenja. Dosledno in brezpogojno je vztrajal pri iskanju resnice: v stroki, v glasbenemu izrazu, v družbi.

Pisalo se je leto 1989. Tedanja *Zveza kulturnih organizacij Slovenije* je organizirala seminar za zborovske dirigente. Eden od predavateljev je bil Borut Loparnik. Osredotočil se je na zborovske skladbe Marija Kogoja. Močno je izstopal. Gosti sivkasti lasje so urejeno, mehko padali nazaj in odstirali visoko čelo. V belem puliju in modrem suknjiču je sedel za mizo: mirno in dostojanstveno. Pred seboj je imel nekaj na drobno popisanih lističev. Pripovedoval je disciplinirano, z jasno, a silno mehko dikcijo, v zmernem, konstantnem tempu brez agogike, pa vendar tako živo, da je vase ujel absolutno pozornost navzočih.

Komaj danes razumem ta trenutek. Odstrl je tista Borutova nagnjenja, o katerih sicer ni veliko govoril. Prvo je odnos do skladatelja Marija Kogoja. Stik s Kogojevim

glasbenim izrazom ga je presunil in v neizrekljivih detajlih stalno spremljal. Umetnik jasnih nazorov, odločnega odklona od romantičnih paradigem in domačijske pastoralnosti, pa enigmatičnih duševnih stanj, ga je svojevrstno in večplastno nagovarjal skozi celotno poklicno pot, pri čemer je Loparnik vztrajno ohranjal prepotrebno strokovno in znanstveno kritično distanco.

Drugo je odnos do zborovske glasbe, ki ga je zaznamovala v zgodnji mladosti. Ni naključje, da je šest let (1966–1972) umetniško vodil *Oktet Gallus* in z njim izvajal za tisti čas težko predstavljive partiture Gallusove polifonije. Z oktetom je gostoval po vsej tedanji Jugoslaviji in v številnih mestih po svetu. Koncerte pa je zasnoval tako, da je skladbe sam povezoval s strokovno spremno besedo.

Njegovo tretje nagnjenje pa je bilo spoštovanje visokih hotenj ljubiteljske kulture. V njej je našel tisto iskrenost, ki jo je med profesionalnimi glasbeniki, pa tudi med muzikologi, pozneje pogosto pogrešal. Občutek, da je napuh (danes bi temu rekli ambicija) prevladal nad resnico čutenja, ga je za vedno odmaknil. Vedel je namreč, da vsečnost vodi nazaj v domačijskost. Najprej se je to zgodilo prav pri *Oktetu Gallus*. Pozneje je trdil, da »oktetovstvo« škoduje razvoju zborovske glasbe in v svojem značilnem humorjem slogu poudarjal, da bi bilo treba »oktete zakonsko ukiniti«.

Tako življenjska kot muzikološka pot Boruta Loparnika nista bili niti enosmerni niti uhojeni. Srečevali sta se, se poenotili, pogosto je druga nadvladala prvo, v določenem trenutku pa sta se tudi razšli, vsaka svojemu cilju nasproti. Borut je sprva študiral na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, zatem pa leta 1962 diplomiral na zgodovinskem oddelku Akademije za glasbo. Načrtno miselno prehajanje od splošnega k posameznemu tako zaznamuje vse njegove delovne procese: postavitve strokovnih temeljev dvema nacionalnima ustanovama – Glasbenemu uredništvu tretjega programa Radia Ljubljana (1963–1987) in Glasbeni zbirki v Narodni in univerzitetni knjižnici (1988–2002) – in znotraj tega krovnega delovanja najprej zasnova številnih radijskih oddaj s prodorno analitično-kritičsko mislijo, podano v izrazito avtorskem esejističnem slogu, pa domala vizionarsko, odločno strokovno selektivno zbiranje gradiva za zgodovinske vire v času analognega dožemanja sveta ter (v sodelovanju z mag. Zoranom Krstulovičem) postavitve dveh obsežnih razstav: *Moja notranjost sem* – ob stoletnici rojstva Marija Kogoja leta 1992 in *Moja smer je skrajna levica* – ob stoletnici rojstva Slavka Osterca leta 1995.

Študentom ostaja v spominu kot enkratni profesor, ki jih je v predavalnicah z dektivsko natančnostjo in retorično slikovitostjo popeljal k pomembnim dejstvom glasbene preteklosti. Predaval je glasbeno zgodovino na Pedagoški fakulteti (1976–1987), študentom Oddelka za muzikologijo Filozofske fakultete pa predstavljal izbrana poglavja o Mariju Kogoju.

Ob objavah Boruta Loparnika je treba omeniti monografijo oz. izdajo zapisov pogovorov s skladateljem Primožem Ramovšem *Biti skladatelj* (1984), soavtorstvo pri še danes pomembnem učbeniku za srednje izobraževanje *Osnove glasbene umetnosti* iz leta 1990 (ob Lojzetu Lebiču), ob vrsti kritičskih zapisov, leksikografskih gesel ter strokovnih in znanstvenih člankov pa izpostaviti spremno besedilo k zvočni izdaji madrigalov iz zbirk *Moralia* in *Harmoniae morales* Iacobusa Gallusa v izvedbi ansambla Singer Pur (2000).

V vztrajnem sledenju discipliniranim znanstvenim metodam in muzikološkim konceptom, ki so postala tudi njegova etična vodila, je bil Loparnik pogosto nerazumljen, še posebej med radijskimi kolegi, ki jim urejenost ter doslednost misli in dela niso bile prvotnega pomena. Borutov edini cilj in vedno večji imperativ je bilo pošteno in izvirno delo. Bližnjic ni priznaval. Delo na nacionalnem radiu ga je postavilo v središče glasbenega dogajanja in naposled privedlo do krutega spoznanja resnice, da so med umetniki etična merila pogosto mnogo nižja kot med humanističnimi znanstveniki. Ta izkušnja ga je dalje vodila k razumevanju tistih razsežnosti slovenske glasbene zgodovine, ki jih viri ne izpričujejo, zato jih ni mogoče znanstveno argumentirati, čeprav so bili pogosto bistveni razvojni zaviralci.

O »umazanih podrobnostih«, kot se je pogosto izrazil, ni pisal, je pa veliko govoril. Posebno doživetje so bile vsakdanje, že kar obredne jutranje kave, preden smo Glasbeno zbirko odprli obiskovalcem. Še večje vznemirjenje pa je bilo skupno urejanje zapuščinskih gradiv. Loparnikova retorična spretnost je bila izjemna. Tu so se odstrli: širina in sposobnost razumevanja zgodovinskih kontekstov, njegov izrazit občutek za literarno podajanje snovi, čut za humor ter resnična sposobnost čutenja glasbe ob branju partitur. Redko sicer, a zgodilo se je, da ga je moč izraza (še posebej ob rokopisnih partiturah Marjana Lipovška) za več ur pričvrstila na stol. Opazovanje se je končalo z rahlo osolzelimi očmi in kratkim, a jasnim vzdihom: »Kako močno!«

Kljub veri v svet modernističnih, naprednih partitur, ne glede na obdobja, v katerem so nastale, je Borut Loparnik ostal osebnost analognega sveta. Digitalizacijo je sprejel zgolj do zvočnih posnetkov na CD-jih, ves preostali razvoj pa je s svojo značilno odločnostjo odklonil. Vztrajal je pri pisanju s svinčnikom na papir in radirko v bližini. Pisal je vedno od začetka do konca, pri tem pa ure in ure sedel ob premišljevanju in iskanju ustreznih izrazov. Ko sem ga sveže diplomirana poprosila za korekturo pred objavo nekega svojega besedila, sem ob vrnitvi seveda zardela do ušes. Vsak stavek je bil predrugačen, besedilo je bilo nabito s svinčnikovo sivino drobne pisave Loparnikove roke. Borut mi ga je vrnil z nasvetom, naj pričem na roko prepisovati dela Ivana Cankarja.

Pozneje sem razumela, da tudi tako opevani Borutov čut za poetični slog zapisovanja strokovnih besedil ni prišel sam od sebe. Z Borutom Loparnikom je vraščena le izjemna samodisciplina in hrepenenje po lepem v najširšem pomenu: v glasbi, besedilu, njegovi lastni urejenosti ...

Ker je bil Borut Loparnik osebnost globokih načel, so digitalna ugodja ter z nji mi povezani spremenjeni miselni procesi, vrednostni sistemi in estetski nazori ostali onstran njegovega humanističnega razumevanja in dojetanja. Njegov globoki smisel pa je ostal kot »naboj v tečajih sveta«: nedosegljivi ideal, ki ohranja spomin na Boruta Loparnika kot pokončnega, dostojanstvenega humanista.